

MISS ELEANOR BISBEE İLE HOOVER INSTITUTE AND LIBRARY ÜZERİNDE BİR KONUŞMA

Sami N. ÖZERDİM
Millî Kütüphane Başuzmanı

(Bülten'imizin geçen sayısında, Haberler bölümünde Miss Bisbee'nin ölümünü haber vermiş; bu vesile ile kendisinden kısaca bahsetmiştik. Hayatı hakkında verdiğimiz bilgiye ne yazık ki fazla bir şey katacak durumda değiliz. Pek mütevazı bir insan olan Miss Bisbee, bütün ısrarlarımıza rağmen ne hayatı hakkında bilgi vermiş, ne de bir fotoğrafının alınmasına müsaade etmişti. Yazımıza eklediğimiz fotoğrafı ise; 1936-1942 yılları arasında felsefe okuttuğu İstanbul Amerikan Kız Koleji'nden sağlanmış eski bir resmidir. California'da bulunduğumuz sırada Millî Kütüphane Süreli Yayınlar Bölümü Şefi Perran Eralp'in delâletiyle elde edilebilen bu fotoğraf için Kolej'in müdürü Elizabeth B. Stanton'a minnet borçluyuz. Miss Bisbee'nin biyografyası hakkında edinebildiklerimizi ise, ölümünü haber veren Palo Alto Times'ten aldık. Zira, kendisiyle yaptığımız konuşmaya eklediği bir iki satırda, İstanbul'da öğretmenlik yaptığını belirtmekle kalmıştı.

Miss Eleanor Bisbee, Stanford Üniversitesi'nin campus'una bir-bir buçuk kilometre uzaktaki, daha doğrusu bitişikteki Palo Alto kasabasında, Whitman geçidinde 373 numaralı evde yalnız başına yaşar; ölümden sonra doğuştan arızalı olduğu anlaşılan hasta kalbini yormamak için sıkı bir perhiz yapar, evinden dışarıya hayati ihtiyaçlarını sağlamak veya daha ziyade Türklerle ilgili toplantı ve dâvetlere gitmek için çıkardı. Evinde çok muntazam olarak çalışır, yeni yazılar, tercümeler hazırlar, pek tabii, çalışmalarının ağırlık noktasını Türkiye teşkil ederdi. Hoover Kütüphanesi'ne ise, ancak Türkçe eserlerle ilgili meselelerde güçlüğü uğradığımız zaman, bize yardım için gelirdi. Millî Kütüphane'den Semahat Turan'ın Hoover Library'ye getirilmesi teklifimizi kuvvetle destekliyen Miss Bisbee, bu kararın verilmesini sonuçlandıran toplantıya gelmiş, koleksiyon arasında bulunan periyodiklerin önemi üzerinde durmuş, kararın müsbet olarak alınmasında büyük etkisi olmuştu. Yakın Doğu memleketleri koleksiyonlarının "curator"u daha ziyade Arapça koleksiyonlarla meşgul olduğundan, biriken kartlarımızı kısa zamanda Miss

Bisbee kontrol etmiş, bunları bitirdikten sonra her hafta yeni kartlar incelemeğe devam etmiş, bizi hayran bırakan dikkatle bulduğu hataları işaret ederek bizi uyarmıştı. Bu yardıma, hastaneye gittiği güne kadar devam etti. Kendisiyle son görüşmemiz, Hoover Kütüphanesi'nde bir müddet çalışmak, araştırma yapmak üzere çağırılan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi doçentlerinden Dr. Tarık Zafer Tunaya'nın gelişine esas olacak bir raporun hazırlanması konusunda olmuş; telefonla, Türkçe koleksiyonun mahiyetini belirtecek rapor üzerine bazı tavsiyelerde bulunmuştu. Bu konuşmamızı hastaneye gitmeden bir iki saat önce yapmıştık. Miss Bisbee'yi, Amerika'nın bir Üniversitesi'nde derlenen Türkçe koleksiyonun kataloğa geçirilmesinde büyük ve etkili yardımları dokunmuş bir kimse olarak, Türk Kütüphaneciliğine hizmet etmiş yabancılarla birlikte tanımak ve tanıtmakla yanlış bir iş yapmadığımızı inanıyoruz. Hoover Kütüphanesi'nde bizden önce çalışanlarla nasıl işbirliği yaptığını konuşma metninde göreceksiniz. Bizimle işbirliği ise daha sıkı, daha geniş olmuştur. Zira, Library of Congress'in Türk Tarihi şemasına yaptığımız ekler-ki oradaki çalışmalarımızın bizi en çok kaygılandıran kısmını teşkil etmişti- son şeklini alıncaya kadar devamlı olarak onun kontrolünden geçmişti. En büyük dileği, bu şemanın bütün Amerikan kütüphanelerindeki Türkçe koleksiyonlarda uygulanmasını sağlamaktı. Aşağıdaki konuşma ölümünden önce düzenlenmişti. Konuşmanın daha genel olan bölümlerini ayırarak *Varlık* dergisinin 430. (1.5. 1956) sayısında yayımladık. Hoover Kütüphanesiyle ilgili parçalarını ise Bülten'imize sakladık.

Türkiyenin Amerika Birleşik Devletleri'nde tanınması için çalışmış olan bu saygıdeğer kadını yeniden rahmetle anar, "The New Turks" adlı eserini burada bir daha not etmeyi isteriz.)

— Hoover Kütüphanesindeki Türkçe eserler koleksiyonu nasıl meydana getirildi?

— Türkçe eserleri de içine alan küçük bir koleksiyon, eski Cumhurbaşkanı Herbert Hoover'in, başkanlığını ettiği Belçika ve Yakın Doğu'ya Yardım Komisyonu, Birinci Dünya Savaşı ve barış konferansları ile ilgili eserlerle belgelerden meydana gelmiş kendi koleksiyonu içinde idi. Bir kısım eserlerle belgeler ise, Yakın Doğu'ya Yardım Komisyonu ile Kızılhaç'ın Stanford Üniversitesi'nde toplanan arşivlerinden çıktı. Bir kısmı da Türkiye'de bulunmuş Amerikalılardan sağlandı. (İlk bağışlardan birisi, Hoover Kütüphanesi'nin geçen yıllar

içinde emekliye ayrılmış olan müdürü Dr. Harold Fischer'in baldızı Adelaide Dwight tarafından yapılmıştı. Miss Dwight, Yakın Doğu'ya Yardım Komisyonu'nda H. Hoover'le birlikte çalışanlardandır. Miss Dwight, Türkiye'de üç kuşaktır öğretmen ve yazar olarak tanınan Dwight ailesindedir. Son zamanlarda Güney Galifornia'da emekliye ayrılmıştır. Başka bir bağış, rahmetli Ernest Riggs tarafından yapılmıştı. Kendisi eskiden Merzifon'da bulunan, sonradan Selâniğe taşınan Anadolu Koleji'nin müdürü idi.) Yakın Doğu'nun, bir çalışma alanı olarak önemi, savaş, barış ve devrim konuları üzerinde çalışan Hoover Kütüphanesi için o derece belli oldu ki Yakın Doğu ile ilgili malzemeyi derliyecek bir curator'un tayini zaruret halini aldı. Bu curator, Dr. Chrisitina Phelps Harris'tir. Mrs. Harris, Beyrut Amerikan Üniversitesi'nin eski üyelerinden biridir; aynı zamanda Birleşik Amerika Devletleri Dışişleri Bakanlığının Yakın Doğu Bölümü müşavirlerindedir. Türkçe kitapların sağlanması için Türkiye'de Prof. Pertev Boratav'dan faydalanmıştır. Derlenen malzemeyi bilhassa Jön Türkler ve Kemalist hareketleriyle ilgili ve ileride bulunması belki de mümkün olmayacak eserler teşkil etmektedir. Bundan başka, Hoover Kütüphanesi'ni ziyaret etmiş Türk subayları, profesörleri, gazetecileri de cömertçe bağışlarda bulunmuş veya bağışlar sağlamışlardır.

— Hoover Kütüphanesi'ndeki Türkçe eserler koleksiyonunun değeri, Amerika Birleşik Devletleri'deki başka kütüphanelerde bulunan koleksiyonlara göre, bir özellik gösterir mi?

— Library of Congress veya Princeton Üniversitesi Kütüphanesi gibi kütüphaneler daha eski ve daha büyük koleksiyonlara sahiptir. Ancak bu kütüphaneler, Türk edebiyat ve sanat tarihi, umumi Türk tarihi ve başka konular üzerinde meydana getirilmiş eserleri de bulundururlar; bu çeşit eserler Hoover Kütüphanesi'nin amacı dışındadır. Hoover Kütüphanesi ise, son çağın savaş, barış, devrim hareketleri gibi konular üzerinde durduğundan eldeki koleksiyon başka kütüphanelerde bulunmayacak eserleri ihtiva eder. Örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi'nin 1920 den bugüne kadar hemen hemen tam bir takımı, bugün mevcudu bulunmayan Türkçe eski periyodikler bu arada sayılabilir. Hoover Kütüphanesi'ndeki malzeme, tek bir amaçla derlenmiş bir koleksiyon, bir başlangıçtır. Umarım ki bu yolda büyüyecek, mükemmelleşecektir.

— Hoover Kütüphanesi'ndeki Türkçe koleksiyondan kimler ve nasıl faydalanabileceklerdir?

Miss Eleanor Bisbee

— Önce, Avrupa, Asya, veya örneğin, Balkan meselesi, Rus yayılması, İslâm dünyasında siyasi demokrasi, dil reformları; savaş, barış ve devrimlerin, Türkiye'ye de yaygın siyasi, iktisadi ve sosyal dâvaları gibi konularla yakından ilgilenen bir araştırmacı, bu konularla bağlı olarak, Türkiye üzerinde yazılmış Türkçe eserlerden faydalanmak istediği zaman bu koleksiyona başvuracaktır. İkincisi; Türk araştırmacılar, Türkiyenin öteki memleketlerle ilgili olarak girdiği savaşlar, yaptığı barışlar, giriştiği devrim hareketleri üzerinde objektif araştırmalar yapmak istedikleri zaman, yine bu koleksiyondan faydalanacaklardır. Bilim adamları, Hoover Kütüphanesi'nde gerek başka memleketlere, gerekse Türkiye'ye ait malzemeyi bir arada bulabileceklerdir. Bundan başka, bu kütüphanede, başka memleket bilim adamlarıyla, aynı alanda çalışan Amerikalı uzmanlarla bilgi alış verişi yapabileceklerdir.

— Hoover Kütüphanesi ve bu kütüphanedeki Türkçe eserler koleksiyonu ile ilginizi açıklar mısınız?

— Curator Dr.Ch. Ph. Harris tarafından ismarlanan Türkçe eserler beni, pek tabii, pek yakından ilgilendirdi. Gerek onunla, gerekse kitapları fişlere geçiren iki Türk öğrenci ile -gayriresmî olarak- işbirliği yaptım. Bahsi geçen iki Türk öğrenci Stanford Üniversitesi'nde yüksek öğrenimlerini gören Mithat Esmer ile Şerif Mardin'di. (Yüksek Mühendis Mithat Esmer şimdi Etimesgut Radyo İstasyonunun başında bulunmaktadır. Şerif Mardin ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerindendir). Bu iki öğrenci, gelen malzemenin alfabetik fişlerini hazırladılar; fakat onlar Türkiye'ye döndükten sonra, burada Hoover Kütüphanesi'ne yardımda bulunacak bir Türk bulunamayınca, ben Türk ziyaretçilerle koleksiyon üzerinde konuşmağa, araştırmaları kısmen Türkiye ile ilgili olan bilim adamlarına bilgi sağlamak için mektuplar yazmağa, tercümeler yapmağa çalışarak onların yerini aldım, Kütüphanenin ihtiyaç duyduğu Türk yerine geçmiş oldum. 1952 yılında Stanford Üniversitesi bana, "Research Associate in the Hoover Institute and Library" unvanını verdi. İşte böylece, ilgimi devam ettiriyor, Kütüphanede çalışan Türklerle ¹ veya bu konuda bilgisi olan Türk öğrencilerle işbirliği yapıyorum.

¹ Bu mülâkatın yazarı Millî Kütüphane Başuzmanı Sami N. Özerdim ve Millî Kütüphaneden Semahat Turan. Bu hususta bak.: Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni 5. cilt, 2. sayı, sayfa: 185.

on on yıl içinde beni en az yüz Türk evimde aradı; bundan Kütüphane'de birçok gruplarla tanıştım; hepsiyle iki mem- ilgilendiren meseleler üzerinde konuşmalar veya tatlı sohbetler e. Bu ziyaretler, Türkiye'deki dostlarımdan aldığım mektuplar ye ile olan ilgimi daima sıcak tutmaktadır.

Türk okuyucularının Hoover Kütüphanesi'ndeki Türkçe eserler üyonu ile ilgileneceklerini düşünmeniz beni sevindiriyor. Uma- i, Türkiye'de bu koleksiyonun gelişmesine yardım edecek dost- z olacak; burada ise, bu koleksiyondan faydalanacak Amerika- cı kadar Türkler de bulunacak, hepsi de, "daha hayırlı bir ulusla- anlaşı" uğrunda çalışacaklardır¹.

"The New Turks" adlı eserinin başındaki ithaf: "Dedicated to Better tional Understanding".